

การศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจาก
ผลกระทบของ COVID-19 จังหวัดสุรินทร์

A Study of the Socioeconomic Potential of the Border
Communities between Thailand and Cambodia to Support
Changes Driven by the Effects of COVID-19, Surin Province

อรนุช แสงสุข¹ กานต์ กาญจนพิมาย² ภัทระ อินทรกำแหง³
พงษ์พันธ์ พึ่งตน⁴ และ นัยนา อรรถนатар⁵

Oranuch Saengsuk¹ Kan Kanjanapimai² Phattara Intaragumhaeng³
Pongpun Puington⁴ and Naiyana Ajanatorn⁵

Received : July 4, 2023; Revised : July 15, 2023; Accepted : July 17, 2023

บทคัดย่อ (Abstract)

การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศในด้านเศรษฐกิจ ในภาคสินค้าและบริการมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่ม ให้แก่เศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การกำหนดยุทธศาสตร์การสร้าง ความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเดียวกันเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจนั้นส่งผลต่อ เศรษฐกิจ ภาพรวมและท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน บริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผลกระทบของ COVID-19 จังหวัดสุรินทร์ เป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจในบริบทของการค้าระหว่างชายแดนท้องถิ่นซึ่งก่อให้เกิด

^{1,2,3,4} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์; Faculty of Humanities and social sciences Surindra Rajabhat University, Thailand

⁵ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย; Faculty of Humanities and social sciences, LOEI Rajabhat University, Thailand

การขยายตัวทางเศรษฐกิจสามารถขับเคลื่อนท้องถิ่นให้สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองซึ่งผู้วิจัยได้โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวม ข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูล มาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาผลการวิจัยพบว่า

ศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณชายแดนไทยกัมพูชา มีแนวโน้มเติบโตมากขึ้นในพื้นที่ตลาดชองจอมมีการปรับปรุงพื้นที่เพื่อรองรับการขยายตัวเศรษฐกิจชายแดนไทย - กัมพูชา หลังสถานการณ์ COVID-19 อาชีพค้าขายของชุมชนได้เริ่มกลับมามีชีวิตชีวา หลังจากหายไปสามปีกว่าผู้ประกอบการค้า มีผลกระทบทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ไม่มาก เพราะได้ตั้งรับกับสถานการณ์ที่มีอาชีพสำรอง สร้างรายได้ช่วงวิกฤติคือการขายในระบอบออนไลน์ การแข่งขัน และการลงทุน การจำหน่ายสินค้าในตลาดชองจอมมีความหลากหลายและจำนวนมาก นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีเงินทุนสำรองไว้ในการดำเนินการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องสภาพคล่อง ชาวกัมพูชาจะนิยมบริโภคสินค้าจากประเทศไทย มีความต้องการสินค้าเกือบทุกประเภทที่ส่งออกไปจากประเทศไทย ทำให้เกิดการขยายตัวในการส่งออก มีการค้าขายกันมากขึ้น ถนนในฝั่งไทยสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น มีการขนส่งสินค้าเข้ามาจากในเมือง แต่ในเรื่องของคุณภาพของสินค้านั้นยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะในตลาดมีสินค้าหลายเกรดให้ได้เลือกหลายระดับ มีทั้งของปลอมตาบอดของเลียนแบบ ดังนั้นการยกระดับเศรษฐกิจการค้าชายแดนไทย-กัมพูชาให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากขึ้น ผู้ประกอบการในชุมชนต้องมีการศึกษาตลาดเพิ่มเติม จัดหาแหล่งสินค้าที่ประหยัดต้นทุนเพิ่มขึ้น และเตรียมวางแผนเรื่องเงินทุนสำรองเพื่อการขยายตลาดในอนาคต มีการปรับปรุงร้านค้า และดูแลความสะอาด จัดร้านให้เป็นระเบียบ ในด้านของสินค้าให้มีคุณภาพ มีความหลากหลายยิ่งขึ้น

คำสำคัญ (Keywords) : จังหวัดสุรินทร์, ชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา, ผลกระทบของ COVID-19, ศักยภาพทางเศรษฐกิจ

Abstract

Changes in the domestic economy in goods and services have a significant impact both directly and indirectly on the addition of value to the economy. Establishing a strategy to strengthen ties with countries in the same region for economic stability has had an impact on the overall and local economies. Therefore, a study of the socioeconomic potential of the border communities between Thailand

and Cambodia to support changes driven by the effects of COVID-19, Surin province, aimed to understand the context of cross-border trade, which leads to economic expansion and can drive localities to self-sufficiency. Documents, field studies, surveys, observations, interviews, and focus groups were used to collect data in the target areas. The data was descriptively reported.

The socioeconomic potential of border communities between Thailand and Cambodia was growing. Following the COVID-19 incident, the Chong Chom market has been renovated to encourage economic expansion on the Thai-Cambodian border. The trading career of the community has begun to recover. After a three-year break, there was little effect on the quality of life because the communities used online sales as a secondary source of income throughout the crisis. In Chong Chom market, there was a lot of competition, investment, and product sales. Moreover, business owners had reserves to prevent liquidity issues. Cambodian consumers favor Thai products. The demand for almost all of the goods exported from Thailand has increased trade in exports. Thailand's roads were more convenient and faster, making it easier to transport goods from downtown. However, the product's quality was still not as great as it should be because the market offered a wide range of product classes, including duty-free items and fake products. As a result, in order to increase the economic value of the Thai-Cambodian border trade market, entrepreneurs in the community must conduct additional market research as well as find more cost-effective product sources and plan for reserve funds for future market expansion. Shops should be renovated and cleaned regularly. The products should be diverse and have outstanding quality.

Keywords : Surin Province, Border communities between Thailand and Cambodia, Effects of COVID-19, Socioeconomic potential.

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศในด้านเศรษฐกิจ ในภาคบริการมีบทบาทสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจขณะที่การเชื่อมโยงเศรษฐกิจในประเทศกับต่างประเทศทำให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเฉพาะด้านการค้าและการลงทุน สำหรับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทย แต่ภาวะเศรษฐกิจโลกที่แตกต่างและขีดความสามารถในการแข่งขันลดลง ทำให้บทบาทของการลงทุนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมีแนวโน้มลดลงประเทศไทยจะเผชิญกับความเสี่ยงในเรื่องโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่สามารถรองรับการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน เศรษฐกิจไทยยังคง 2 พังพาเศรษฐกิจภายนอกประเทศ ทั้งการส่งออกสินค้า การลงทุน และการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศอย่างมาก จึงมีความอ่อนไหวต่อความผันผวนของเศรษฐกิจโลก และปัจจัยแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับปัจจัย (ชยันต์ วรธนะภูติ, 2529). การผลิตดั้งเดิมโดยเฉพาะทุนและแรงงานราคาถูกที่มีผลิต ภาคการผลิตต่างเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก ขณะที่เศรษฐกิจในประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำ ประชาชนระดับฐานรากซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรมีรายได้ไม่น้อยเมื่อเทียบกับนอกภาคเกษตร ประสบความยากจนและมีปัญหาหนี้สินเป็นปัจจัยบั่นทอนความเข้มแข็งของเศรษฐกิจไทย ดังนั้นจึงต้องเตรียมการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยหนึ่งในภูมิคุ้มกันนั้นก็คือการให้ความสำคัญชุมชนท้องถิ่นเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ เป็นพลังหลักในการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มั่นคง ชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2542).

ยุทธศาสตร์การสร้างความสำเร็จเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดน เขตเศรษฐกิจชายแดน ตลอดจนเชื่อมโยงระบบการผลิตกับพื้นที่ตอนในของประเทศ พัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตร และการท่องเที่ยว เสริมสร้างความร่วมมือที่ตระหนักรู้ระหว่างประเทศในการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรมและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้รับรู้และเตรียมพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ สนับสนุนกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนให้สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศ

เพื่อนบ้าน ส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการ และเครือข่ายของสถาบันการศึกษาของไทยที่สร้างความใกล้ชิด และปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาคเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งบูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้บรรลุประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านความมั่นคง และเสถียรภาพของพื้นที่ เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2537).

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่โดยแยกตามภูมิศาสตร์เป็นสองส่วนสำคัญ คือ บริเวณแอ่งสกลนคร และแอ่งโคราช (นครราชสีมา) มีประชากรและชุมชนรวมตัวกันขึ้นตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีแม่น้ำสำคัญเป็นตัวบ่งบอกถึงการกระจายตัวของสังคมตามลุ่มน้ำต่าง ๆ เช่น บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง บริเวณลุ่มน้ำสงคราม บริเวณลุ่มน้ำมูล บริเวณลุ่มน้ำชี เป็นต้น มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีเส้นแบ่งพรมแดนคือแม่น้ำโขง และประเทศกัมพูชา (ราชอาณาจักรกัมพูชา) มีเทือกเขาพนมดงรัก (ดองเร็ก) เป็นแนวพรมแดนตามธรรมชาติ พรมแดนธรรมชาติทั้งสองส่วนมีความสำคัญต่อคนในบริเวณนั้น เนื่องจากมีการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม สังคมและประเพณี รวมถึงการค้าขายมานับตั้งแต่ออดีตจนถึงปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเกิดเป็นเขตการค้าชาย (ตลาดพรมแดน) เช่น เกิดเขตการค้า สะพานมิตรภาพไทย-ลาว บริเวณด่านศุลกากรท่าลี่ ด่านศุลกากรหนองคาย ด่านศุลกากรมุกดาหาร เป็นต้น เกิดเขตการค้าพรมแดนธรรมชาติ เช่น จุดผ่านแดนถาวรช่องเม็ก จุดผ่านแดน ถาวรช่องสง่างา จุดผ่านแดนถาวรช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับประเทศกัมพูชาและมียุทธศาสตร์การบูรณาการบริเวณชายแดนให้มีความเข้มแข็งทางการค้า และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านในการส่งเสริมการค้าการลงทุนที่ตลาดการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ปัจจุบัน

จังหวัดสุรินทร์มีตลาดการค้าชายแดน คือ จุดผ่านแดนถาวรช่องจอม และได้รับการยกฐานะจากจุดผ่อนปรนเป็นจุดผ่านแดนถาวร เมื่อปี พ.ศ. 2545 ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง ติดต่อกับ อำเภอโอรส์เสม็ด จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจการค้าชายแดนที่สำคัญที่มีการค้าขายสินค้าระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา โดยมีมูลค่าการค้าชายแดนด่านช่องจอมในปี พ.ศ.2558 มีมูลค่าการค้ารวม 2,847.62 ล้านบาท โดยมีการส่งออกสินค้า 860,436 ล้านบาท และมีการนำเข้าสินค้า 563,909 ล้านบาท มีดุลการค้า 296,527 ล้านบาท (กองความร่วมมือการค้า และการลงทุนกรมการค้าระหว่างประเทศ, 2564) ตลาดการค้าชายแดนช่องจอมจึงเป็นจุดกระจายสินค้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน และกระจายสินค้าสู่อินโดจีนที่สำคัญ พร้อมทั้งเสริมศักยภาพให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน และการท่องเที่ยวตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านได้เป็นอย่างดีจากการขยายตัวในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นความร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

การก้าวไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) นับเป็นการเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนให้กับผู้ประกอบการไทยและเป็นโอกาสของสินค้าไทยในการส่งออกมากขึ้น นอกจากนี้เป็นโอกาสทางการค้าชายแดนให้มีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนหลายประการ เช่น การเชื่อมโยงคมนาคมขนส่ง และระบบโลจิสติกส์ ซึ่งการรวมกลุ่มอาเซียน นอกจากจะทำให้การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ แรงงาน เงินลงทุน เป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น การค้าชายแดนมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้น จึงนับว่าเป็นโอกาสที่ดีต่อผู้ประกอบการค้า ประชาชนในการส่งเสริมให้มีรายได้จากการค้าและบริการการท่องเที่ยวมากขึ้น อันส่งผลให้จังหวัดสุรินทร์ได้ดุลการค้าชายแดนกับประเทศกัมพูชา จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่าสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ปัจจุบันได้สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงชุมชนบ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากมาตรการสั่งปิดตลาดชายแดนของจอม จากการประกาศของหน่วยงานรัฐ และสาธารณสุขห้ามคนเข้าออก ทำให้ชุมชนบ้านด่านผู้ที่เคยประกอบอาชีพค้าขายหรือที่หาของป่า มาวางขายในตลาดเกิดภาวะขาดสภาพคล่องในการทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัว และสร้างเศรษฐกิจชุมชนจากการขาดรายได้ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชาติ ที่มีจุดเริ่มต้นจากเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นก่อนที่จะขยายไปสู่เศรษฐกิจระดับชาติจะเป็นการสร้างโอกาสการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีต่อกันในชุมชนในเขตชายแดนเพื่อการดำเนินชีวิตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผลกระทบของ COVID-19 จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยได้โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาตามลำดับขั้นตอนต่อไป การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง

จากหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2. พื้นที่การวิจัย การศึกษาในภาคสนามชายแดนไทย-กัมพูชาซึ่งเป็นเป็นชุมชนบ้านด่านอำเภอทาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population)/ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน พ่อค้าแม่ค้าชายแดนไทยกัมพูชา จำนวน 5 คน ผู้นำชุมชนและศาสนา จำนวน 5 คน ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่

4. เครื่องมือการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย - แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth – Interview) ลักษณะของเครื่องมือ - เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) แบบสำรวจ แบบสังเกต ประเด็นสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาความรู้พื้นฐานทั่วไป เพื่อกำหนดประเด็นคำถามเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้การรับรอง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวางแผนก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อม สำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลวิจัยภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเชิงคุณภาพเป็น ขั้นตอนการลงพื้นที่จริง เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก - การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยใช้แบบบันทึกการสนทนาและรวบรวมข้อมูล

6. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งในส่วนผลการวิจัย เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการทำสนทนากลุ่มย่อย แบบสำรวจ ดังนั้นเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ในงานวิจัยนี้ จะใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยก่อนการวิเคราะห์ข้อมูลก็จะมีเตรียมข้อมูล และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย (Research Results)

การพัฒนาประเทศได้ส่งผลกระทบต่อวิถีด้วยการพัฒนาประเทศได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสามารถดำรงอยู่รอดในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในสังคม ปัจจุบันได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับเปลี่ยนการผลิต การปรับเปลี่ยน

อาชีพ บทบาทผู้นำองค์กรสิ่งสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจชายแดนไทย กัมพูชา ซึ่งผู้วิจัยและคณะได้ลงพื้นที่สอบถามข้อมูลชุมชน สามารถแยกระบบเศรษฐกิจและสังคมได้

จะเห็นได้ว่า จำนวนประชากรของทั้งสองประเทศมีจำนวนสูงขึ้นทั้งสองประเทศ ส่วนปริมาณ การค้าคนกัมพูชานิยมบริโภคสินค้าที่ส่งออกจากประเทศไทย คนกัมพูชาจะนิยมบริโภคสินค้าจากประเทศไทย มันจึงกลายเป็นเชิงปริมาณว่าชาวกัมพูชามีความต้องการสินค้าเกือบทุกประเภทที่ส่งออกไปจากประเทศไทย ทำให้เกิดการขยายตัวในการส่งออก มีการค้าขายกันมากขึ้น ถนนหนทางในฝั่งไทยสะดวกรวดเร็วมากยิ่งขึ้น มีการขนส่งสินค้าเข้ามาจากในเมือง

การขยายตัวเศรษฐกิจชายแดนไทย - กัมพูชา เกิดขึ้นได้อย่างไรในช่วงที่ผ่านมาสะท้อนจากคนเข้า - ออกการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา พบว่าปริมาณการค้าที่ผ่านพิธีการศุลกากรในปีที่ผ่านมา มีมูลค่ารวมทั้งสิ้น 6,784,471.60 ล้านบาท จำแนกเป็นการนำเข้า 8,409.70 ล้านบาท และการส่งออก 76,061.90 ล้านบาท ซึ่งประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้า 67,652.20 ล้านบาท เมื่อพิจารณาการค้าชายแดนเปรียบเทียบกับการค้าระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา จะเห็นได้ว่าการค้าชายแดนมีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 75 ของการค้าระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา ในปี 2540 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ 11,825 ล้านบาท (ร้อยละ100) มูลค่าการค้า ชายแดน 8,271 ล้านบาท (ร้อยละ70) ในปี 2550 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ 48,406 ล้านบาท (ร้อยละ 100) มูลค่าการค้าชายแดน 37,354 ล้านบาท (ร้อยละ77) ในปี 2555 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ 94,911 ล้านบาท (ร้อยละ 100) มูลค่าการค้าชายแดน 84,471 ล้านบาท (ร้อยละ89) การค้าชายแดนโตร้อยละ15 ต่อปี เวทีสัมมนา “การค้าชายแดนดาวรุ่งส่งออกไทยสู่ AEC ” พงนิ อรรถ โรจน์ภิญโญ ผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) กล่าวว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนได้มียุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะขึ้นมาโดยยุทธศาสตร์ดังกล่าว ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน เป็นต้น ขณะที่ยุทธศาสตร์ได้ เร่งรัดให้มีการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษบริเวณพื้นที่ที่มีศักยภาพในจังหวัดชายแดนเพื่อส่งเสริมการค้า การตลาด การลงทุน การจ้างงานและการใช้วัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้านสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งออกทำให้ ได้รับประโยชน์ร่วมกัน

ซึ่งจากข้อมูลการค้า พบว่า การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีบทบาทสูง และมีแนวโน้มที่จะขยายตัว เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสาเหตุประการหนึ่ง เนื่องจากความสะดวกรวดเร็วของการขนส่งสินค้าตามเส้นทางรถยนต์ ระบบโลจิสติกส์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการอำนวยความสะดวก

ความสะดวกด้านพิธีการศุลกากรด้วยระบบ ECustoms ทำให้การนำเข้า-ส่งออก มีความสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา มีสินค้าขาเข้าที่สำคัญคือ ไม้ไผ่ ไม้แปรรูปหรือผลิตภัณฑ์

ถึงแม้ปัจจุบันรัฐบาลจะมีนโยบายส่งเสริมการค้าชายแดนระหว่างกันแต่สภาพปัญหาการค้า ชายแดนไทย-กัมพูชา ที่เกิดจากข้อจำกัดต่าง ๆ อาทิ การลักลอบหนีภาษี และการหลีกเลี่ยงภาษี การปฏิบัติพิธีการ ศุลกากรล่าช้า การบริหารจัดการจุดผ่านแดนที่ไม่รวมอยู่ในที่เดียวกัน เจ้าหน้าที่ ไม่เพียงพอ เครื่องมือเครื่องใช้ไม่ทันสมัย การชำระเงินไม่มีระบบที่เป็นมาตรฐานสากล การบังคับใช้ กฎหมาย การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ การประสานงานระหว่างไทย-กัมพูชา ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงบริเวณชายแดน (เช่น การลักลอบหลบหนีเข้าเมือง การลักลอบค้า ยาเสพติด รวมทั้ง ปัญหาการปกป้องเขตแดน) ตลอดจนสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่าง ๆ (เช่น การคมนาคม การสื่อสาร) เหล่านี้ยังคงเป็นอุปสรรคทางการค้าชายแดนที่สำคัญ

การค้าชายแดนไทย-กัมพูชา “สินค้าที่ขายอยู่ในตลาดชองจอมมีความหลากหลายมีความ เพียงพอต่อความต้องการนักท่องเที่ยว แต่ในเรื่องของคุณภาพของสินค้านั้นยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควร เพราะในตลาดมีสินค้าหลายเกรดให้ได้เลือก หลายระดับ มีทั้งของปลอมภาษี ของเลียนแบบ ดังนั้นลูกค้าต้องเลือกให้ดี เพื่อให้ตรงกับความต้องการของตนเอง ส่วนการเดินทางนั้นมีความสะดวก และรวดเร็วเป็นอย่างมากเพราะทุกวันถนนทุกสายทะลุเข้าหากันได้” (สัมภาษณ์, นายชุมพล ปัทวัน, 2565)

“ศักยภาพทางเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการค้า การแข่งขัน และการลงทุนนั้น ไม่มีปัญหา ในเรื่องนี้ สินค้าที่จำหน่ายในตลาดชองจอมมีความหลากหลายและจำนวนมาก นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังมีเงินทุนสำรองไว้ในการดำเนินการ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องสภาพคล่อง ซึ่งมีความมั่นใจต่อความสามารถในการแข่งขันของตนเนื่องจากมีลูกค้าประจำที่ติดต่อกันมาเป็น เวลานาน” (สัมภาษณ์, ผู้ประกอบการค้าในตลาดชายแดน, 2565) ด้านผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ของประชาชนบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา มีทั้งผลดีและผลเสีย

หลังสถานการณ์โควิด 19 ผลดี คือ อาชีพของชุมชนได้เริ่มกลับมาใช้ชีวิตชีวา หลังจาก หายไปสามปีกว่า ส่วนผลเสีย การค้าชายแดนส่งผลให้การดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่มีการ เปลี่ยนแปลงไปจากเคยชินกับอาชีพเกษตรกรรมกลายเป็นทุนนิยม และสภาพแวดล้อมก็ได้รับ ผลกระทบด้านมลพิษ และการจัดการกับสิ่งปฏิภูลต่าง ๆ “ไม่มีผลกระทบทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ มากนักหลังสถานการณ์โควิด เพราะได้ตั้งรับกับสถานการณ์ที่มีอาชีพสำรอง สร้างรายได้ช่วงวิกฤติ คือการขายของออนไลน์” (สัมภาษณ์, นายเอกรัตน์ มาพะดุง, 2565) “ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของชุมชนชายแดนที่ผ่านมามีแน่นอนทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม

ด้านเศรษฐกิจหลังสถานการณ์การวิกฤติ การค้าเริ่มกลับมาฟื้นตัวแต่ก็ใช้เวลาพอสมควร สังคมทุกวัน เห็นผู้คนสวมแมสถือว่าเป็นวิถีชีวิตใหม่ไปเลยก็ว่าได้” (สัมภาษณ์, ดร.กิตติธัช นาชัย, 2565)

การยกระดับเศรษฐกิจชายแดนไทย - กัมพูชา การพัฒนาเศรษฐกิจการค้าชายแดนสำหรับผู้ประกอบการ ซึ่งได้แก่ พ่อค้าที่เข้ามาขายบริเวณตลาดช่องจอม จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ มีความมั่นใจในระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะการค้าขายของตนทั้งยอดขายในแต่ละวัน ด้านเงินลงทุน มีคู่ค้าที่ค่อนข้างเหนียวแน่น การเตรียมแผนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่จะเกิดขึ้น แต่ผู้ประกอบการก็ต้องค้าขายอยู่บนพื้นฐานของการปรับตัว และความไม่ประมาท ดังนั้นผู้ประกอบการจึงต้องมีการศึกษาตลาดเพิ่มเติม จัดหาแหล่งสินค้าที่ประหยัดต้นทุนเพิ่มขึ้น และเตรียมวางแผนเรื่องเงินทุนสำรองเพื่อการขยายตลาดในอนาคต มีการปรับปรุงร้านค้าในด้านของสินค้าให้มีคุณภาพ มีความหลากหลายและดูแลความสะอาด จัดร้านให้เป็นระเบียบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้บริโภคเข้ามาเลือกซื้อของในร้าน นอกจากนี้ยังต้องเตรียมความพร้อมเรื่องของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารกับชาวต่างชาติที่เข้ามาค้าขาย ไม่ว่าจะเป็นภาษาถิ่นและภาษาสากลให้สามารถสื่อสารได้ดี เพื่อเป็นประโยชน์ทางการค้า

ในแง่ของการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพระบบเศรษฐกิจชายแดนไทย - กัมพูชา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความคิดเห็นในเรื่องดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงในเรื่องของสถานที่จอดรถ ให้เพียงพอต่อความต้องการของลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว เนื่องจากในปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่มาซื้อสินค้าส่วนใหญ่มักพบปัญหาในเรื่องของสถานที่จอดรถ เพราะต้องตากแดด โดยเฉพาะในวันหยุดราชการ เสาร์ อาทิตย์ จะมีประชาชนเข้ามาจับจ่ายใช้สอยเป็นจำนวนมาก ทำให้ที่จอดรถของตลาดไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

2. ควรมีการปรับปรุงเรื่องการจัดการขยะและกลิ่นบริเวณตลาด ถือว่ายังไม่ค่อยสะอาดเท่าที่ควร เพราะยังมีปัญหาเรื่องการส่งกลิ่นที่มาจากขยะ กลิ่นที่มาจากท่อระบายน้ำ กลิ่นจากเสื้อผ้า ซึ่งหากจัดปัญหาเหล่านี้ได้จะมีผลต่อการขยายตัวของกลุ่มลูกค้าเพิ่มขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

ผลการวิจัยศักยภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ในบริเวณชายแดนไทย - กัมพูชา ได้ดังนี้

1. การค้าระดับท้องถิ่น เป็นการค้าชายแดนที่ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ตามบริเวณแนวชายแดนของทั้งสองประเทศได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน โดยมีมูลค่าครั้งละไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภค

บริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด สินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อนำกลับไปใช้หรือค้าขาย ในท้องถิ่นของตน การขนส่งจึงมักใช้ล้อเลื่อนบรรทุกหรือใช้แรงงานคนหาบเร่หรือหิ้ว สินค้า เป็นการค้าที่มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยากและมีความสะดวกรวดเร็ว

2. สิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากร ชายแดนได้รับสิทธิประโยชน์ด้านภาษีศุลกากร ตามที่ กรมศุลกากรกำหนดแนวทางปฏิบัติการจัดเก็บภาษี ณ จุดผ่อนปรนการค้าไว้ว่า การนำสินค้าเข้ามา ในปริมาณเล็กน้อยเพียงพออุปโภคบริโภคตามแนวชายแดน โดยนำมาซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกัน และกัน ณ จุดผ่อนปรนการค้า กรมศุลกากรไม่ได้เรียกเก็บภาษีแต่อย่างใด สำหรับการนำสินค้า เข้ามาเป็นจำนวนมากมีลักษณะเป็นการค้าขายเพื่อเอากำไร สินค้าดังกล่าวจะต้องเสียภาษี ตามพระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากรและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง พระราชกำหนด พิกัดอัตรา ศุลกากร พ.ศ.2530 ในภาค 4 ประเภท 5 บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการยกเว้นภาษีอากรแก่ของ ที่นำติดตัวเข้ามาในประเทศไทยไว้ ของส่วนตัวที่เจ้าของนำเข้ามาพร้อมกับตนสำหรับใช้เองหรือใช้ใน วิชาชีพต้องมีจำนวนพอสมควรแก่ฐานะ เว้นแต่รถยนต์ อาวุธปืนและกระสุนปืน และเสบียง ทั้งนี้บรรทุกต้องไม่เกินสองร้อยมวน สุราหนึ่งลิตร

3. สิทธิพิเศษยกเว้นหลัก MFN การค้าชายแดนได้รับสิทธิพิเศษเป็นข้อยกเว้นของ หลักปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (Most – Favored Nation Treatment: MFN) ซึ่งเป็น หลักกฎหมายการค้าระหว่างประเทศขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ที่กำหนดให้ประเทศภาคีประเทศใดประเทศหนึ่ง ปฏิบัติต่อประเทศภาคีใดอีกประเทศหนึ่งอย่างไร จะต้องปฏิบัติเช่นนั้นต่อประเทศภาคีอื่นด้วย เพื่อให้ทุกประเทศภาคีได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม กัน โครงการที่มีสินค้าจำนวนมากปริมาณอยู่ที่ตัวสัญญาเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน เนื่องจาก ดำเนินการโดยผู้ประกอบการที่เป็นนิติบุคคลเข้าไปใช้ที่ดินและแรงงานในพื้นที่บริเวณชายแดนของ ประเทศเพื่อนบ้านเพื่อทำการผลิตและรับซื้อสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ ส่งกลับเข้ามายังประเทศไทยด้วย การขนส่งทางบกผ่านด่านศุลกากรชายแดนซึ่งจะถูกบันทึกว่าเป็นข้อมูลการค้าชายแดน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบริเวณชายแดน ไทย-กัมพูชาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากผลกระทบของ COVID-19 จังหวัดสุรินทร์ ผลกระทบค่อนข้างน้อยต่อระบบเศรษฐกิจ ประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อการติดต่การค้าชายสินค้า คือ

กฎหมายระหว่างประเทศ การให้บริการ สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการค้าขาย รวมถึง คุณภาพของสินค้า และสามารถนำผลไปใช้โดยองค์การบริหารส่วนตำบลด้านได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป มีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเพิ่มเติมในมิติอื่น ๆ คือ การศึกษาวิเคราะห์กฎหมายที่เป็นปัญหาหรือล้าหลังและเป็นอุปสรรคต่อการการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา หากเราพิจารณาประเด็นเหล่านี้แล้วจะช่วยเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาได้ หรือสามารถออกกฎหมายเฉพาะท้องถิ่นในการกำหนดขอบเขตการนำสินค้าเข้าออกหรือสินค้าบางประเภทเข้ามาได้

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการค้าต่างประเทศ. (2544). “การค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว.” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.dft.moc.go.th/document/forentradeseince.horizon> สืบค้น 15 ธันวาคม 2565.
- ชัยนต์ วรรณะภุติ. (2529). *คู่มือการวิจัยเพื่อการพัฒนา*. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชุมพล ปัทวัน. (2565, กรกฎาคม 7). *เจ้าหน้าที่รัฐ*. สัมภาษณ์.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2542). *ศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2537). *อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- สุวิจักขณ์ กุลยศขัยกุล. (2565, กรกฎาคม 12). สัมภาษณ์.
- เอกรัตน์ มาพดุง. (2565, กรกฎาคม 7). สัมภาษณ์.